

6. Onderduik, verraad en domme pech

ONDERDUIKEN WAS VERRE VAN EENVOUDIG

Om allerlei redenen kon onderduiken voor grote problemen zorgen. Men kon te maken krijgen met verraad, het kostte geld en de scheiding van de kinderen was voor de ouders een grote emotionele belasting. Daarnaast was er de altijd aanwezige angst om opgepakt te worden. Ook ontstonden er vaak spanningen tijdens het onderduiken met de oorspronkelijke bewoners en tussen de onderduikers onderling, wanneer ze maandenlang in hetzelfde huis verbleven. Maar aan dit alles ging één vraag vooraf: 'Móést je eigenlijk wel onderduiken?'

Het 'weten' versus het 'niet-weten'

Een moeilijk onderwerp in de naoorlogse geschiedschrijving is in hoeverre men wist welk lot de Joden in Oost-Europa te wachten stond. Kan men de Joden die niet voor de onderduik kozen, verwijten dat ze zich als lammeren naar de slachtbank lieten afvoeren en kan men de toeschouwers verwijten dat ze veel te weinig hebben ondernomen om de massamoord op Joden te voorkomen? Dit boek is niet de plaats om een discussie over het 'weten' versus het 'niet-weten' aan te gaan. Wel kunnen we constateren dat iedereen (Joden en niet-Joden) met eigen ogen kon aanschouwen dat de Joden hun burgerrechten werden ontnomen, dat zij door de Duitsers als paria's werden behandeld en dat zij groot gevaar liepen. Het minste wat we kunnen zeggen, is dat iedereen op zijn klompen kon aanvoelen dat er met die deportaties naar Oost-Europa van alles niet pluis was. Alleen al het argument dat de Joden daar naartoe moesten door de grote behoefte aan arbeidskrachten, werd ongeloofwaardig toen bleek dat de Duitsers in grote aantallen ook Joodse bejaarden, kinderen, zieken en krankzinnigen bij razzia's oppakten en naar het Oosten deporteerden. Hoezo werken? Ook waren er vanaf 1944 via Radio Oranje, de BBC en illegale bladen tientallen berichten verspreid met daarin expliciete meldingen over 'vernietiging' en 'vergassing'.¹⁹⁷ Voor Tielenaren was tevens een belangrijke informatiebron de *Tielsche Courant* en later *De Teisterbander*. De antisemitische artikelen in deze twee kranten lieten duidelijk doorschemeren dat de Duitsers weinig goeds met de Joden van plan waren. In verschillende artikelen werd openlijk de vernietiging van het 'Joodse ras' bepleit en aangekondigd.

De vraag lijkt veel meer te zijn: *wilde of kon men deze berichten ook daadwerkelijk geloven?* Ontkenning, verdringing, zelfbedrog en de hoop dat de